

Грод М. І.
*аспірант кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-366-1-30>

ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТРАТЕГІЧНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМКИ

Базуючись на міжнародному досвіді та досвіді ЄС у сфері стратегічних інвестицій, ми визначаємо «європейські стратегічні інвестиції» (ESI) як валове накопичення основного капіталу, яке здійснюється на національному рівні або рівні ЄС, і відповідає довгостроковим цілям та пріоритетам ЄС [1]. Термін «стратегічний» має бути обґрунтуванням визначення пріоритетності інвестицій і, отже, порядку досягнення довгострокових цілей. Європейські стратегічні інвестиції можуть фінансуватись приватним сектором, країнами ЄС або за рахунок фінансування на рівні ЄС. Рішення про (спів)фінансування деяких з цих ESI на рівні ЄС додатково вимагає, щоб ці інвестиції сприяли створенню європейських суспільних благ (EPG). Це означає, що існує додана вартість, яку можна отримати, залучаючи інвестиції на рівні ЄС, а не лише на рівні держав-членів. Не всі європейські суспільні блага є інвестиціями, оскільки деякі з них можуть належати до сфери споживання (наприклад, спільні закупівлі вакцин під час пандемії). Так само не всі інвестиції, які є EPG, обов'язково є стратегічними, інакше кажучи, мають найвищий пріоритет. ESI, які спрямовані на розвиток циркулярної економіки, частково торкаються фінансування ЄС відповідно до концепції «стратегічного інвестування» [2].

Відправною точкою надання будь-якого суспільного блага є наявність збою ринку, який дозволяє приватному сектору опікуватись конкретною економічною діяльністю. За наявності зовнішніх ефектів товар чи послуга або не надаватимуться, або надаватимуться в недостатньому обсязі на ринках. Що стосується EPG, то на національному рівні також спостерігається збій, що товар або послуга

не будуть надані або будуть надані недостатньо, якщо країнам ЄС доведеться забезпечувати їх індивідуально.

Концепція EPG включає концепцію «додатковості» (англ. *additionality*), яка згадується в правилах, що лежать в основі багатьох інвестиційних інструментів ЄС. Додатковість означає, що фінансування ЄС не витісняє фінансування з будь-яких інших джерел. Іншими словами, принцип додатковості свідчить, що проєкт не було б реалізовано або не було б реалізовано так само без фінансової підтримки ЄС. Важливо відзначити, що підвищення ефективності, таке як скорочення термінів постачання чи зниження витрат, також може відповідати принципу додатковості [3; 4].

Надання суспільного блага на рівні ЄС передбачає ситуацію, за якої додана вартість може бути отримана за рахунок ефекту масштабу, транскордонних побічних ефектів і подібності переваг і інтересів країн. Підвищення ефективності на рівні ЄС відбуватиметься або за рахунок транскордонних побічних ефектів, або за рахунок економії коштів, що виникає за рахунок ефекту масштабу, якщо товар чи послуга (а у разі розвитку циркулярної економіки це може бути бізнес-модель) фінансується лише на рівні ЄС, а не окремо кожною країною. Надання EPG може зміцнити згуртованість між країнами і, отже, також принести користь ЄС як політичному утворенню.

На рівні Європейської Комісії постає питання щодо того, які суспільні блага можуть підвищити ефективність, якщо вони надаються на рівні ЄС? Колектив авторів на чолі з Буті визначили шість сфер, в яких існують EPG: цифровий перехід, «зелений» перехід та енергетика, соціальний перехід, сировина, безпека та оборона, а також громадська охорона здоров'я. Ці суспільні блага можуть включати інвестиції (наприклад, в інфраструктуру), так і споживання (наприклад, спільну закупівлю вакцин) або можуть вимагати спільних дій на рівні ЄС (наприклад, закупівлі).

Однією з цілей минулих ініціатив ESI було залучення приватного капіталу. Дві найбільші ініціативи, Європейський фонд стратегічних інвестицій (EFSI) та InvestEU були націлені на максимальну мобілізацію приватного капіталу. Політики ЄС визнають, що обсяг інвестицій, необхідний для досягнення довгострокових політичних цілей, повинен переважно забезпечуватися приватним сектором. Таким чином, майбутні зусилля щодо залучення та/або генерування ESI також мають бути зосереджені на максимальному збільшенні участі приватного сектора в інвестиційних проєктах, де це можливо. У періоди

економічного спаду ефективність державних інвестицій висока, а зусилля щодо залучення інвестицій на рівні місцевих органів можуть бути ефективніші в періоди економічних підйомів.

Аналізуючи досвід минулих та нинішніх стратегічних інвестиційних ініціатив ЄС, можна зробити висновок, що мобілізація приватних інвестицій може здійснюватися такими способами: по-перше, державний сектор може профінансувати або забезпечити найбільш ризикований транш капіталу інвестиційного проекту, за який приватні інвестори не бажають братися; по-друге, державні інвестиції, особливо у малий та середній бізнес та компанії із середньою капіталізацією, можуть призвести до збільшення корпоративних інвестицій; по-третє, наявність державної участі у складі інвесторів може підвищити довіру до проекту; по-четверте, державні інвестиції у такі важливі сфери, як інфраструктура чи фінансова підтримка НДДКР, можуть мобілізувати приватний капітал та покращити використання та розподіл ресурсів.

За оцінками ЄІБ, EFSI досяг своєї мети з мобілізації понад 500 млрд євро інвестицій, використовуючи лише 26 млрд євро у вигляді бюджетних гарантій ЄС та 7,5 млрд євро власних ресурсів ЄІБ, внаслідок чого мультиплікатор перевищив 15. Загалом, стратегічні інвестиційні програми під управлінням ЄІБ [3], досягли успіху в мобілізації приватних інвестицій з використанням гарантій, кредитів, пайових і квазі-дольових інструментів. Оцінка ЄІБ діяльності EFSI дає деяке уявлення про те, як було досягнуто мультиплікатор 15,75 [4]. Деякі, хоч і не всі, ініціатори проекту, які отримали підтримку EFSI у рамках його «Вікна інфраструктури та інновацій» (IIW), особливо наголосили, що участь ЄІБ у їхньому проекті залучила інших інвесторів [5]. Однак промоутери вказали, що в деяких випадках фінансування EFSI може витіснити фінансування інших інвесторів. EFSI доводить, що операції EFSI призвели до покращення доступності та умов фінансування для МСП та компаній із середньою капіталізацією [6; 7], зокрема, за рахунок збільшення кредитної активності таких компаній на кращих умовах (нижче заставне забезпечення, комісії, процентні ставки) з боку партнерських кредитних установ [8]. Однак фінансування/ гарантії на аналогічних умовах могли б бути отримані з інших джерел без підтримки EFSI в разі зацікавленості стейкхолдерів в інвестуванні у проекти стратегічного значення.

Література:

1. Vermeulen W.J.V., Reike D., Witjes S. The circular economy: New or Refurbished as CE 3.0? Exploring Controversies in the Conceptualization of the Circular Economy through a Focus on History and Resource Value Retention Options. *Resources, Conservation and Recycling*. 2018. Vol. 135. P. 246–264.
2. Blomsma F., Brennan G. The emergence of circular economy: a new framing around prolonging resource productivity. *Journal of Industrial Ecology*. 2017. Vol. 21(3). P. 603–614.
3. EIF. European Fund for Strategic Investments (EFSI): Boosting jobs and growth. 2020. URL: https://www.eif.org/what_we_do/efsi/ (дата звернення: 10.04.2024)
4. European Commission. Financial instruments – InnovFin. URL: <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/projects/success-stories/all/financial-instruments-innovfin> (дата звернення: 10.04.2024)
5. EIF. InnovFin Equity. 2020. URL: https://www.eif.org/what_we_do/equity/single_eu_equity_instrument/innovfin-equity/index.htm (дата звернення: 10.04.2024)
6. High-Level Group on Energy-intensive Industries. Masterplan for a Competitive Transformation of EU Energy-intensive Industries Enabling a Climate-neutral, Circular Economy by 2050. 2019. URL: https://www.glassallianceeurope.eu/images/cont/2019-11-28-eii-masterplan-report-final-online_file.pdf (дата звернення: 10.04.2024).ф
7. Грод М., Резнікова Н. Фінансові та інвестиційні інструменти сприяння циркулярній економіці: сталий розвиток і кліматична нейтральність як тригери озеленення міжнародних ринків капіталу. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: економічні науки*. 2023. № 3 (318). С. 249–259.
8. Грод М., Резнікова Н. Особливості фінансування розвитку циркулярної економіки і міжнародної торгівлі на принципах циркулярності: нові інвестиційні інструменти й потенціал (над)національної регуляторної політики. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2023. № 2. С. 55–64.
9. Резнікова Н. В., Грод М. І. Формування інституційної підтримки розвитку циркулярної економіки та її сталого фінансування в Європейському Союзі. *Економіка України*. 2023. № 11 (744). С. 52–75. DOI: <https://doi.org/10.15407/econo.myukr.2023.11.052>